

Doğal ve İradî Hukuk Arasındaki İlişki^(*)

Gogilaşvili Otar^(**)
Çeviren: Ahmet Açıkan^(***)

(Özet)

İnsan, yeryüzündeki canlı organizmaların en yüksek aşamasıdır. O, toplumsal-tarihi faaliyetlerin ve kültürün öznesidir. Diğer canlı varlıklardan ayrılan insan, savaşın ve emeğin aracını üretir ve çevremizdeki dünyayı etkiler.

İnsan, her varlık gibi, yaşama içgüdüleriyle kodlanmıştır. Yaşamının sonuna kadar o bununla meşgul olur. İnsan mükemmel bir tarzda şu kuralı kullanır: En güçlü hayatta kalır.

İnsanlar, değişik toplumlar, devletler ve hukuki organizasyonlar yaratırlar. Yasalar, kararnameleler, kararlar, yönergeler vb. yani iradi yasalar kabul ederler. Fakat tüm bu tedbirler bazen doğal hukuk karşısında güçsüz kalır.

(bildirinin kısa içeriği)

Hukuk felsefesinin görevi, her türlü kültürel durumda yaşama hukukuna yol açan beşeri temel hukuku kavramadır.

İnsan, her varlık gibi, yaşama içgüdüleriyle kodlanmıştır. Yaşamının sonuna kadar o bununla meşgul olur. İnsan mükemmel bir tarzda şu kuralı kullanır: En güçlü hayatta kalır.

İnsanlar, değişik toplumlar, devletler ve hukuki organizasyonlar yaratır.

Yasalar, kararnameleler, kararlar, yönergeler vb. yani iradi yasalar kabul ederler. Fakat tüm bu tedbirler bazen doğal hukuk karşısında güçsüz kalır.

İnsanın doğal hukukunun temeli maddi ve manevi tatmindir. Kişi, kendi ihtiyaçlarını karşılayamazsa, o zaman o, iradi yasaları yani bir devletin, devletler grubunun ya da tüm dünyanın yasalarını bozar.

İnsanın doğal hukukunun temeli maddi ve manevi tatmindir. Kişi, kendi ihtiyaçlarını karşılayamazsa, o zaman o, iradi yasaları yani bir devletin, devletler grubunun ya da tüm dünyanın yasalarını bozar.

Uygarlığın gelişmesiyle insanlık, özgürlüğe, hukuka, eşitliğe, adalete doğru geliyor.

Diğer canlı varlıklardan ayrı olarak insan, sosyal yaşamın organizasyonunun hukuki ve siyasi biçimlerine vasil olamaz.

Aristo'ya göre (m.ö. 4. yüzyıl) yalnızca Yunanlılar kendi doğalarının kö-

keninin nihayetine vardılar. Geri kalan halklar (barbarlar) ise köleliğin ve despotizmin hukuk öncesi şartlarında yaşıyorlardı. 1500 yıl sonra biz, pek çok halkın kendi hukuki doğalarının kökenini sonuçlandırmadığını, yüksek siyasi ve hukuki seviyeye ulaşmadıklarını, henüz hukuk devletini deşifre edemediklerini öne sürebiliriz.

Hukukun kökeninin süreçleriyle insan soyunun gelişimi ve genel kültürün biçimlenmesi aynı zamanda meydana gelir.

Bu hukukun tarihi, insan hukuku hakkında evrimci anlayışlar ve tarihi biçimlendirmedir. Her dönemde, hukuka sahip bir insan olarak, bir derecede varolan hukuku tanıyan ve nüfustan biri hakkında bir yargılama yapılabilir. Antik hukukun kurallarına göre yetkili kişi olarak tüm insanlar tanınmaz. Burada insanlar 3 kategoride bulunuyordu:

Özgürler, köleler ve serbest bırakılmışlar (eski köleler). Atina ve Roma hukukuna göre köle, hukuki olarak insan olarak tanınmaz. Köle yalnızca bir nesnedir, hukukun öznesi değildir.

Köle "eşyadır", "konuşan bir araç"tır. Kölelerin sömürülmesi acımasız, açık ve kabadır.

Köleler, köle sahiplerinin malıdır. Onlar, ağır emekleri için, yalnızca varolmaları için yeterli olanı alıyorlardı. Köle yargılanmaksızın öldürülebilirdi. Yasa göz önüne alınmazdı. Yasa kölelerin hiçbir hakkını saptamazdı. Köle, efendisinin egemenliğindeydi. Köle yalnızca doğal hukuka göre "insan olarak" tanındı ve köleler defalarca ayaklanarak (Örneğin, Spartaküs ayaklanması) kendi haklarını ispatladılar.

Feodal toplumda köle yoktu. Ancak köylülerin yaşamı çok ağırdı. Emeklerinin büyük çoğunluğunu efendilere veri-

yorlardı. Hükümetler, köylüler üzerinde toprak sahiplerinin iktidarını perçinleştiren yasalar yaptılar. Köylüler, baskıdan kurtulmak için girişimlerde bulundular ancak toprak sahipleri, ordu, polis ve jandarma yoluyla onları ezdiler. Yasa, vatandaş olarak toprak kölesinin tüm haklarını tanııyordu.

Ortaçağda öznel hukukla birlikte kölenin haklardan yoksun olması ve özgürlüğü, hukuk toplumunun ve hukuki yapının daha fazla gelişmesini sağlar. Bu etapta kişi hakları, değişik sınıfların üyelerinin farklı hukuki ayrıcalıklarıyla durur. Tüm tarih boyunca insanların insanileştirilmesi sürüyor. 1789'da Fransa'da tüm insanlığın özgürlüğü ve hukuki eşitliğini ilan eden "Vatandaş ve insan hakları bildirgesi" büyük önem taşıdı. Bu bildiri, amacın, insanın doğal ve kamulaştırılmamış (неотчужденный) haklarının sağlanmasında her bir devletin birliğinin bulunmasının altı çizildi. Bu yasayla, baskıya direnme ve güvenlik, mülkiyet, özgürlük getirildi. İnsani haklar olarak bildirgede, dini sorunlarda dahil olmak üzere fikirlerin ve düşüncelerin özgür ifadesi tanındı. Yasalar önünde tüm yurttaşların eşitliği prensibi ilan edildi.

Hukuk, onların gerçek iktidarı ölçüsünde gerçekleşebilir şu ya da bu organizasyonlarla, bu normların müeyyidelerini yerine getirmeyi sağlama koşuluyla, saptanmış şu ya da bu organizasyonlarla norm aracılığıyla, toplumdaki insanların düzenli davranış sistemidir.

Literatürde, felsefe kuramına göre haklar, bu olayın aşağıdaki işlevsel karakteristiklerine ayrılır: 1. Hukuk, egemenlerin iradesini ifade eder; 2) Hukuk, kişinin özgürlüklerinin ölçüsünü ifade eder; 3) Hukuk çıkarları sınırlandırır (4)

(*) Türkiye Felsefe Kurumu'nca 10-17 Ağustos 2003 tarihinde İstanbul'da düzenlenen "Yirmibirinci Dünya Felsefe Kongresi - Dünya Problemleri Karşısında Felsefe" etkinliğinde sunulan bildirdir.

Pedagoji bilimleri doktoru, S.S. Orbeliani Tiflis Pedagoji Üniversitesi Profesörü, Tiflis

(**) Mühendislik ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Rektörü, Gürcistan Eğitim Akademisi Üyesi.

Adres: Bahtrionskaya sokağı No:22 daire 79

Tiflis şehri, 380094 Gürcistan

Tel: (995 32) 380083 (ev); (995 32) 352700 (iş)

(***) Akdeniz Üniversitesi Felsefe Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

Hukuk, toplumsal ilişkileri düzene koyar.

Hukuk felsefesinin görevi, her türlü kültürel durumda, yaşama hukukuna yol açan beşeri temel hukuku kavramadır.

İngiliz filozof John Locke doğal hukuk ilkelerini hazırladı. O, burjuva sınıfının doğal-hukuki idealini ortaya koymuştu. Locke'a göre kişinin kamulaştırılamaz (неотчужденный) haklarına 3 temel hak aitti: Yaşam, özgürlük ve mülkiyet. Kişinin hukuki eşitliği, 3 kamulaştırılamaz hakkın kabul edilmesi zorunlu sonucunu getirir. Hukuk düzeni herkesin karlı çıkmasını sağlamalı aynı zamanda tüm geri kalanların özel çıkarlarını ve özgürlüğünü gözetmelidir. XVIII. yüzyıl filozofları, eşit bir birey kişisinden önce, yalnız bir birey yerine, yeni hukuki bir evrensellik yaratmayı teklif ederler. Eğitimciler çalışmalarını bu konuya ayırır. Dürüstlük, çalışkanlık, sağduyuluk ve yüce gönüllük, eğitimcilerin dramaları ve romanlarında olumlu kahramanın temel mezzetleri olur. "Temiz bir akıl" taşıyan, "dünya vatandaşı" yeni bir kahraman oluşur.

Son on yılda kişi haklarını sağlamlaştırma amacıyla çok sayıda yasa kabul edildi.

"İnsan hakları genel bildirisi" (1948); "Temel özgürlükler ve kişi haklarının korunması Avrupa anlaşması" (1950); "Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar Uluslar arası antlaşması" (1966); "Helsinki Toplantısı sonuç bildirisi" (1975); "Avrupa güvenlik ve işbirliği toplantısı devlet temsilcileri Viyana buluşması nihai belgesi" (1989); "Azınlıkların din ve dil, etnik ya da ulusal kişisel haklar bildirisi" (1992) kabul edildi.

11 Eylül 2001 yılında ABD'deki terör eyleminde tüm iradi hukuk ve yasalar ihlal edildi fakat teröristler, kendi

manevi taleplerini, ideolojilerini korumak için insanları kitlesel olarak yok ettiler ve bunun, onların doğal hukuku olduğuna inandılar. Hiç kimse eski Yugoslavya'da barış içinde yaşayanların ölümü için ABD'yi cezalandırmadı çünkü ABD dünyanın zengin, en güçlü ülkesidir ve şu anda iradi yasaları ihlal ettiği için ABD'yi cezalandırabilecek dünya da hiçbir güç yoktur. O en güçlüdür ve doğa yasalarına göre hayatta kalması gerekir. ABD nükleer bir devlettir, hukuk devletidir, O, kendi nükleer silah stoklarıyla tüm dünyayı yok edebilir. Fakat Irak ve Kuzey Kore nükleer silah yapmak istediğinde, ABD bu devletleri tehdit etmeye başladı. ABD, kendisini hukuk devleti sayıyor,

Irak ve Kuzey Kore ise hukuk devleti değil ve onlar nükleer silah yapma hakkına sahip olmuyor. Burada mantık nerede?

Gürcistan'ı örnek alalım. 1991'in sonuna kadar Gürcistan Sovyetler Birliği'nin bir üyesiydi. Sovyet imparatorluğunun dağılmasından sonra Gürcistan bağımsızlığını kazandı. O, BDT üyesi. Fakat Rusya Gürcistan'da kendi etkisini kaybetmek istemedi ve çatışmalar çıkarttı. Resmi olarak Rusya tüm Gürcistan topraklarını tanıyor fakat fiilen Abhazya ve Güney Osetya'yı işgal ediyor. Rusya resmi olarak iradi hukuku destekliyor fakat fiiliyatta doğal yasalara göre davranıyor. O, Gürcistan'dan çok daha güçlü. Rusya'nın nüfusu yaklaşık 150 milyon kişi, Gürcistan'ın nüfusu ise yaklaşık 5 milyon. Rusya'nın 2002 yılında savunma giderleri 9 milyar doları, Gürcistan'ın ise 16,5 milyon dolar.

Doğal hukuk, kendi hukukundan daha yüksekte duruyor. Yasalar, her zaman doğal hukuku yansıtmaz. Pek çokları hukuku, her zaman "doğal" ve "insani",

"türemiş" ve bazen "kabul edilemez" yasadan ayrılan, insanlar arası ilişkilerin gerekli sınırlarına sahip, yasadan daha büyük bir değere sahip olan insan yaşamını düzenleyen sosyal bir fenomen olarak görüyor.

Doğal-hukuki düşüncenin temelleri, doğal hukuku ve yasayı seçme, eskiden ortaya konmuştu. Adil "hukuk", "doğal olarak" isimlendirildi, çünkü O, "doğadan"- insanın, eşyanın, evrensel düzenin doğasından- çıktı.

Bazı araştırmacılar "doğal hakların" biyolojik olarak doğmadığını, insanın sosyal doğasının ise, insana "doğuştan güç" hakkı vermediğini, doğuştan gücün toplumda ve bu hakların toplumun eşit gelişimine bağlı olduğunu düşünüyorlar.

Doğal hukuk teorisinde amaç- bu nesneliliği belirleyen en iyi hak ve faktörlerin arayışı- saygıya değerdir.

Doğal-Hukuk düşüncesi, kendi tarihi içinde önemli bir yol açtı. Günümüzde,

doğal-hukuk görüşlerinin pek çok değişik biçiminde (varyantında), doğal yasalık, değerler, tarih, kültürel antropoloji, sosyal-ekonomi, psikoloji ve diğer etmenlerden oluşması gereken siyasi taleplerde, elverişli (optimal) hukuki bir kararı, yasa koyucunun yönlendirme eğilimi izler.

İnsanlık, yasalara ve hukuka saygı göstermeli, bu talepleri yerine getirmelidir fakat kişinin çoğu hallerde doğal hukuka ihtiyaç duyduğunu hatırlatmak gerekir.

Bundan yola çıkarak, iradi yasalar, talimatnameler, kararnameler, yönergeler vb., tüm olası doğal tepkileri hesaba katarak hazırlanmalıdır. Suçluları cezalandırmak yeterli değildir.

Suçun nedenlerini araştırmak gerekir, eğer suçların nedenleri doğal hukuku ihlal ediyorsa, buna hizmet edenleri cezalandırmak gerekir.